



Oslo kommune  
**Byantikvaren**

## PROSJEKTRAPPORT

### BEVARINGSPROGRAM FOR UTVALGTE ARKEOLOGISKE KULTURMINNER

Saksnummer: 201100037

Oppdragsgiver: **Riksantikvaren**  
Rapport ved: Elin Hansen og Geir Strandberg Sørgård  
Tidspunkt: 16.06.11 – 31.10.11



**Byantikvaren**

*Forsidebilde: Eldre tilrettelegging på Grønliåsen (foto: Elin Hansen)*

## 1. BAKGRUNN FOR PROSJEKTET

Regjeringen fremla i St. meld nr. 26 (2006-2007) ”Regjeringens miljøpolitikk og rikets miljøtilstand” ti programmer for sikring av kulturminner. Et av disse var ”Bevaringsprogram for utvalgte arkeologiske kulturminner og kulturmiljø (BARK)”. Regjeringens målsetning med dette programmet er å sikre ”(...) et representativt utvalg av arkeologiske kulturminner fra ulike tidsperioder med deres egenart og variasjon (...)” (Miljøverndepartementet 2007:97).

Bevaringsprogrammets perspektiv på 10 år skal bidra til tilgjengeliggjøring kombinert med en langsiktig, forsvarlig drift og vedlikehold av et representativt utvalg av arkeologiske kulturminner.

Riksantikvaren gav, med utgangspunkt i ovennevnte, Byantikvaren i Oslo tilsagn om kr 150.000,- i 2011. I følge tilsagnsbrevet av 12.4.2011 skulle midlene gå til å produsere:

- En tilstandsoversikt over arkeologiske kulturminner som er og som ønskes tilrettelagt for publikum (inkl. bergkunst og ruiner).
- En prioriteringsliste over minimum 50 arkeologiske kulturminner som ønskes tilrettelagt og ønsket nivå for tilretteleggingen (ekskl. bergkunst og ruiner).
- En rapport som beskriver arbeidet med kulepunkt 1 og 2.

Fristen for gjennomføring av arbeidet var 01.11.2011 og eventuelle overskytende midler skal brukes til skjøtsel og tilretteleggingstiltak.

I tillegg oppfordret Riksantikvaren fylkeskommunene til å bruke tilstandsoversikten til å gjøre en helhetlig vurdering av tilretteleggingen av arkeologiske kulturminner.





Figur 1: Eldre skilt av Byantikvaren og skilt fra 2011 av lokalt historielag formidler samme kulturminne (foto: Elin Hansen).

## 2. ANSVARFORDDELING

Prosjektet ble organisert med en prosjektgruppe og en styringsgruppe.

### *Styringsgruppe*

Ledergruppen hos Byantikvaren  
Prosjektansvarlig: Hogne Langset

### *Prosjektgruppe*

Silje Hauge (prosjektleder)  
Elin Hansen  
Geir Strandberg Sørgård

Styringsgruppen vedtok føringer og godkjente prioriteringslisten før den ble oversendt Riksantikvaren. Prioriteringslisten ble også oversendt Kulturhistorisk Museum og Norsk Maritimt Museum for innspill før den ble endelig vedtatt.

## 3. ØKONOMISKE RAMMER

Riksantikvaren bevilget som nevnt kr 150.000,- til prosjektet. Disse var beregnet til å dekke alle kostnader Byantikvaren hadde i gjennomføringen av prosjektet. Byantikvaren budsjetterte med en margin for uforutsette utgifter på kr 13.475, som eventuelt ville overføres til andre skjøtselstiltak (Se spesifisert budsjett under).

### Spesifisert budsjett

<i>Kostnad for arkeolog pr. time er satt til 430 kr</i>	<b>Tidsbruk</b>	<b>Utgifter</b>	<b>Inntekter</b>
<b>Riksantikvarens bevilgning</b>			<b>150.000</b>
<b>Utarbeide prosjektbeskrivelse</b>	<b>15,5 timer</b>	<b>6.665</b>	
<b>Tilstandsoversikt</b>	<b>173 timer</b>	<b>74.390</b>	
- Innhenting av inf. hos BYA (Arkiv og arkeologer)	15 timer	6.450	
- Utarbeide og sende brev	8 timer	3.440	
- Sortere og vurdere innkomne innspill	15 timer	6.450	
- Vurdere og kontrollere i felt	105 timer	45.150	
- Etterarbeid data (GIS og Fotostasjon)	30 timer	12.900	
<b>Utarbeide prioriteringsliste</b>	<b>30 timer</b>	<b>12.900</b>	
<b>Rapport</b>	<b>45 timer</b>	<b>19.350</b>	
<b>Prosjektledelse</b>	<b>30 timer</b>	<b>12.900</b>	
<b>Møtevirksomhet</b>	<b>24 timer</b>	<b>10.320</b>	
<b>Sum:</b>		<b>136.525</b>	<b>150.000</b>
	Margin: <b>13.475 kr</b>		

## 4. GJENNOMFØRING

Gjennomføring av prosjektet ble planlagt som et firefasert arbeid som prosjektgruppen skulle gjennomføre mellom andre prosjekter. De fire fasene var henholdsvis 1. *Prosjektbeskrivelse*, 2. *Tilstandsoversikt*, 3. *Prioriteringsliste* og 4. *Rapport*. Disse beskrives nærmere i påfølgende underkapittel.

### 4.1 PROSJEKTBEKRIVELSE

Oslo's rolle som både kommune og fylkeskommune er særegen i Norge. Det ble dermed klart at Riksantikvarens forslag til gjennomføring av prosjektet skissert i tilsagnsbrevet måtte lempes til for å passe Oslo. Det ble utformet en prosjektbeskrivelse med budsjett som ble fremlagt et fellesmøte for alle arkeologer hos Byantikvaren (Arkeologmøtet) for diskusjon. Innspill fra disse foraene ble innarbeidet i prosjektbeskrivelsen og budsjettet, og den ble vedtatt av styringsgruppen.

### 4.2 TILSTANDSOVERSIKT

I en periode på 2000-tallet har Byantikvaren måtte prioritere ned arbeidet med skjøtsel og formidling. Det forelå derfor ved prosjektoppstart ingen overordnet og oppdatert strategi for formidling. Kunnskapsinnhenting om egne og andre parters formidlingsprosjekter ble tatt inn som del av prosjektet.

Tilstandsoversiktsfasen startet dermed med å innhente informasjon om all tilrettelegging av arkeologiske kulturminner i Oslo som Byantikvarens ansatte kjente til. Deretter ble Byantikvarens arkivsystem gjennomgått. I denne prosessen kom grunnmaterialet fra Kvalitetssikringsprosjektet i 2008 til stor nytte.

Deretter ble det sendt ut brev til institusjoner som muligens hadde utført tilrettelegging av arkeologiske kulturminner i Oslo eller som kunne tenkes å ønske å tilrettelegge et kulturminne. Dette var institusjoner som Oslo kommune-Bymiljøetaten (Divisjon friluft), lokale historielag og interesseforeninger.

Responser på dette brevet var ikke slik vi forventet. Vi fikk inn to svar og kulturminnene som ble omtalt der var allerede del av prosjektet gjennom arkivstudiene.

Etter dette startet selve tilstandsregistreringen i felt. Feltarbeidet tok lengre tid enn budsjettet. Noe av årsaken til dette var at prosjektet, av kapasitetsårsaker, ble gjennomført mellom andre prosjekter, og det var sjelden at prosjektgruppen kunne arbeide systematisk med BARK over en lengre periode. Allikevel ble det tid til å befare alle 50 arkeologiske lokaliteter (inkl. bergkunst og ruiner) som er tilrettelagt i dag og 15 av 48 ønskede lokaliteter. Av de resterende 33 ønskede lokalitetene er derimot 29 stk løsfunn med usikker kontekst og allerede utgravde kulturminner. Disse ble dermed ikke prioritert for befaring. Av eksisterende arkeologiske kulturminner ble 4 kulturminner ikke befart.

Feltarbeidet avslørte at tilstanden til kulturminnene i Oslo generelt er god. Det ble ikke påvist noen forverring av tilstanden til noen kulturminner siden det ovennevnte Kvalitetssikringsprosjektet fra 2008. Prosjektet kom bare over 4 betydelig skadete kulturminner og skadeomfanget hos disse var allerede kjent. Tilstandsregistreringsskjemaet som vi fikk tilsendt fra Riksantikvaren inneholdt derimot ikke "Fjernet" som skadekategori, dermed er 36 fjernede kulturminner registrert som betydelig skadde der.

Tilstanden til eksisterende tilrettelegging var også generelt god. 24 av 50 tilrettelegginger havnet i denne kategorien. Av de mangelfulle tilretteleggingene bar 14 stk preg av slitasje, 5 tilrettelegginger hadde vesentlige mangler/skader (se figur 2) og 3 skilt hadde behov for fornyelse (se figur 3). De resterende 4 tilretteleggingene er et skilt som er planlagt satt opp snarlig og 3 lokaliteter som er tilrettelagt gjennom et aktivitetsbasert formidlingsopplegg rettet mot skolen i Oslo. Disse har blitt satt i kategorien "Ikke utredet".

Prosjektet avslørte to særlige utfordringer knyttet til tilrettelegging i Oslo. Den første knytter seg til hærverk. Skilt som står utenfor allmenne ferdselsveier bærer preg av tagging, knusing og i et tilfelle var fundamentet gravd opp og skiltet veltet. I tillegg knytter det seg en utfordring til at den eksisterende tilretteleggingen har, bortsett i fra i de kommunale parkområdene, kun basert seg på skilting og ikke tatt like stort hensyn til vegetasjonsskjøtsel (se figur 4) og fremkommelighet.

Simultant med tilstandsregistreringen i felt valgte vi å legge opplysninger om tilrettelagte lokaliteter inn i et ArcGIS-kartlag og alle bildene inn i bildebehandlingsprogrammet Fotostation. Dette gjorde vi for å lage et arbeidsredskap og et bakgrunnsmateriale for videre vurdering av tilrettelegging av arkeologiske kulturminner og kulturmiljø i Oslo.





Figur 2: Eksempler på skilt utsatt for hærverk (foto: Elin Hansen og Leif Håvard Vikshåland).





Figur 3: Eksempler på skilt preget av slitasje og utdatert tekst (foto: Elin Hansen og Geir Strandberg Sjørgård).





*Figur 4: Vegetasjon har vokst opp mellom skilt og kulturminne (foto: Elin Hansen).*

### 4.3 PRIORITERINGSLISTE

Utarbeidningen av prioriteringslisten startet med at prosjektet ble lagt frem for Arkeologmøtet den 07.10.11 hos Byantikvaren. På dette møtet ble det informert om arbeidet så langt og premissene for prioriteringslisten ble diskutert. Enkelte av premissene var allerede gitt i Riksantikvarens tilsagnsbrev (1 og 2) men nye premisser ble også lagt til (3, 4 og 5).

#### *Premisser:*

1. Prioriteringslisten skal være representativ i forhold til geografi og kulturminnetyper lokalt og regionalt. Listen skal dermed bidra til at vanlige arkeologiske kulturminner i Oslo og på Østlandet blir tilrettelagt spredt over hele fylket.
2. Prioriteringslisten skal kun inneholde kulturminner som tåler tilrettelegging.
3. Tilretteleggingsprosjekter hvor Byantikvaren kan samarbeide med andre institusjoner, både kommunale etater og frivillige lag, vektlegges. Dette av hensyn til både lokalt eierskap og drift.
4. Tilretteleggingsprosjekter som kan utformes universelt skal vektlegges.
5. Prosjekter som innehar et høyt besøkpotensial går foran andre prosjekter der de ellers er vektet likt

Det ble i tillegg diskutert ulike formidlingsopplegg og nivåer for formidling, fra små henvisningsskilt, større og/eller sammensatte skiltopplegg, formidling via mobil eller internett osv. Erfaringer med drift og hærverk på ulike skilttyper, samt slitasjeproblematikk og erfaringer med tilrettelegging av tilgjengelighet ble også trukket inn. Byantikvaren har generelt bedre erfaringer med formidlingsopplegg der det oppnås et samarbeid med lokal forvaltningsetat som også påtar seg drifts- og vedlikeholdsansvar. Det ble konkludert at prioriteringslisten bør baseres på prinsipper for tilretteleggingstiltak. For hvert enkelt formidlingsopplegg vil det senere måtte foretas en prosjekterings- og detaljeringsjobb i samarbeid med eier/forvalter/samarbeidspart som kan modifisere prinsippene noe.

Ut fra premissene og diskusjonen rundt erfaringer og kjente løsningsalternativer, har Byantikvaren lagde prosjektgruppen et høringsutkast til prioriteringslisten som ble fremlagt Arkeologmøtet hos Byantikvaren den 14.10.11. Der ble det avgjort at Byantikvaren ønsker å få allerede tilrettelagte lokaliteter opp til et akseptabelt nivå før nye blir tilrettelagt. I tillegg ble det arkeologiske kulturmiljøet på Ekeberg og et prosjekt om de mange utgravde maritime kulturminnene i Bjørvika plassert nederst på listen. Dette av den grunn at det i disse områdene vil skje nye arkeologiske utgravninger i de nærmeste årene og man ønsker en samlet og oppdatert helhetlig formidling av disse funnområdene. Disse prosjektene utsettes derfor til man har full oversikt over tilretteleggingspotensialet. Prioriteringslisten ble deretter sendt til høring hos Kulturhistorisk Museum og Norsk Maritimt Museum. Vi fikk svar fra Kulturhistorisk Museum som støtter prioriteringslisten slik den foreligger. Deretter ble prioriteringslisten sendt til prosjektets styringsgruppe for endelig godkjenning.

### 5. OPPSUMMERING

Først og fremst er det på sin plass å berømme Riksantikvaren for at dette arbeidet er satt i gang. Tilstandsoversikten og prioriteringslisten bidrar til å utforme en helhetlig og langsiktig tankegang rundt tilrettelegging hos forvaltningsinstitusjonene som vi kommer til å nyte godt av langt fremover i tid.

Prosjektet synliggjorde både utfordringer og muligheter Byantikvaren har i tilretteleggingen av arkeologiske kulturminner i Oslo. Mulighetene ligger i (1) at Byantikvaren nå har et

arbeidsverktøy i oversikten over hvilke kulturminner som er tilrettelagt og kartfestingen av disse og (2) prioriteringslisten gir et grunnlag for en helhetlig og langsiktig tilrettelegging. Utfordringene består i å få sikret ressurser til (1) å ta igjen etterslepet på vegetasjonsskjøtsel og utarbeide skjøtelsesplaner, (2) oppgradere eksisterende slitte og utdaterte tilrettelegginger og (3) redusere effekten av hærverk.

## **6. KILDER**

Miljøverndepartementet

2007 *Stortingsmelding nr. 26 (2006-2007) Regjeringens miljøpolitikk og rikets miljøtilstand.*  
Det kongelige Miljøverndepartement.

## **7. VEDLEGG**

1. Prioriteringsliste
2. Tilstandsregistreringsskjema